

Warszawa, 26 października 2016 roku

Trybunał Konstytucyjny

Al. J. Ch. Szucha 12 a
00- 918 Warszawa

Skarżąca: K S
zamieszkała przy
ul.

reprezentowana przez
adwokat Ewę Hanusz - Gintowt
(nr wpisu na listę adwokatów: 4248)
prowadzącą Kancelarię Adwokacką
przy ul. Grzybowskiej 4 lok 117
00 - 131 Warszawa

Skarga konstytucyjna

Działając w imieniu Skarżącej, w zakresie udzielonego pełnomocnictwa (pełnomocnictwo w załączeniu), na podstawie art. 79 ust. 1 w zw. z art. 188 pkt 5 Konstytucji Rzeczypospolitej Polskiej wnoszę o stwierdzenie, że:

- 1) art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 roku - Kodeks postępowania cywilnego (Dz. U. Nr 43, poz. 296 ze zm.) w zakresie w jakim przewiduje odrzucenie - bez wzywania do usunięcia braków- skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 powołanej ustawy jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz art. 2 Konstytucji;

- 2) art. 398⁶ § 3 w związku z art. 398⁶ § 2 i art. 394¹ § 1 ustawy z dnia 17 listopada 1964 roku - Kodeks postępowania cywilnego, w zakresie w jakim przewiduje niezaskarżalność postanowienia Sądu Najwyższego o odrzuceniu skargi kasacyjnej, niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 powołanej ustawy jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji;
- 3) art. 398⁶ w związku z art. 398⁴ § 1 i 2 ustawy z dnia 17 listopada 1964 roku - Kodeks postępowania cywilnego, w zakresie w jakim wprowadza odmienne skutki prawne dla braków konstrukcyjnych skargi kasacyjnej tej samej kategorii, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

Ponadto wnoszę o zwrot kosztów postępowania, w tym zwrot kosztów zastępstwa procesowego według norm przepisanych prawem.

Uzasadnienie

A. Stan faktyczny

1. Postępowanie spadkowe

1.1. W dniu stycznia 2010 roku wnioskodawca - M A złożył wniosek o stwierdzenie nabycia spadku po G A , zmarłym grudnia 2009 roku w Z , na podstawie dwóch jednobrzmiących testamentów własnoręcznych z listopada 2009 roku.

1.2. Zgodnie z wnioskiem M A , spadek po G A miał przypaść skarżącej w części spadku, J A w częściach spadku oraz siostrze spadkodawcy po części spadku.

1.3. Do wniosku M A dołączyły się siostry spadkodawcy - E W oraz B A

1.4. Skarżąca w imieniu własnym oraz małoletnich : J A oraz G A wniosła o stwierdzenie, że spadek po G A nabyły dzieci spadkodawcy: J w częściach spadku, dziecko w częściach spadku oraz skarżąca w części spadku.

1.5. W dniu stycznia 2012 roku Sąd Rejonowy w G , I Wydział Cywilny w sprawie o sygn. akt: wydał postanowienie, w którym stwierdził, że spadek po G A nabyli z dobrodziejstwem inwentarza:

- (i) na podstawie testamentów własnoręcznych z listopada 2009 roku - J A w częściach spadku oraz K S w części spadku, zaś
- (ii) na podstawie ustawy - J A w częściach spadku i G A w częściach spadku (postanowienie z stycznia 2012 roku- załącznik 3 a).

1.6. Od powyższego postanowienia apelację złożył Wnioskodawca oraz jedna z uczestniczek postępowania - B A

1.7. W dniu września 2012 roku Sąd Okręgowy w W Wydział Cywilny Odwoławczy uchylił zaskarżone postanowienie, zniósł postępowanie poczynając od lutego 2010 roku i przekazał sprawę do ponownego rozpoznania Sądowi Rejonowemu w G

Rozstrzygnięcie było efektem uznania, że w postępowaniu przed sądem pierwszej instancji zaistniała nieważność postępowania wywołana brakiem prawidłowej reprezentacji małoletnich: J A i G A W ocenie Sądu odwoławczego małoletni winni być reprezentowani przez kuratorów ustanowionych dla każdego z nich przez właściwy sąd opiekuńczy (postanowienie z września 2012 roku - załącznik 3 b).

1.8. Kolejne postępowanie o stwierdzenie nabycia spadku przed Sądem Rejonowym w G , I Wydział Cywilny, doprowadziło do wydania marca 2014 roku, w sprawie o sygn. akt: postanowienia, w którym Sąd stwierdził ponownie, że spadek po G A zmarłym grudnia 2009 roku w Z , nabyli z dobrodziejstwem inwentarza:

- (i) na podstawie testamentów własnoręcznych z dnia listopada 2009 roku J A w częściach spadku oraz K S w części spadku oraz
- (ii) na podstawie ustawy J A w częściach spadku i G A w częściach spadku (postanowienie z marca 2014 roku - załącznik 3 c).

1.9. Powyższe rozstrzygnięcie zostało ponownie zaskarżone, tym razem wyłącznie przez Wnioskodawcę.

1.10. W dniu kwietnia 2015 roku Sąd Okręgowy, V Wydział Cywilny Odwoławczy, w sprawie o sygn. akt: wydał postanowienie, w którym zmienił zaskarżone orzeczenie Sądu Rejonowego z marca 2014 roku. Sąd odwoławczy orzekł, że spadek po G A, zmarłym grudnia 2009 roku w Z, nabyli z dobrodziejstwem inwentarza na podstawie testamentów własnoręcznych z dnia listopada 2009 roku J A w częściach, K S w części oraz : E W i A A każda po części spadku każda z nich (postanowienie z kwietnia 2015 roku - załącznik 3 d).

2. Postępowanie przed Sądem Najwyższym

2.1. W dniu lipca 2015 roku uczestniczka K S złożyła skargę kasacyjną, działając w imieniu własnym jak również w imieniu małoletnich - J i G A. Złożenie skargi w imieniu dzieci wynikało z faktu, że żaden z wyznaczonych kuratorów ustanowionych w sprawie nie złożył skargi kasacyjnej mimo bezspornie niekorzystnego dla interesów małoletnich orzeczenia.

2.2. Postanowienie Sądu Okręgowego w W V Wydział Cywilny - Odwoławczy z kwietnia 2015 roku, stosownie do niepodzielnego charakteru postanowienia o stwierdzenie nabycia spadku, **zaskarżono w całości**.

Zaskarżonemu postanowieniu zarzucono rażące naruszenie prawa materialnego polegające na naruszeniu art. 941 KC w związku z art. 64 Konstytucji, art. 948 KC, art. 964 w związku z art. 948 KC, art. 962 w zw. z art. 948 KC.

Skarżąca, stosownie do art. 398¹⁶ KPC, złożyła wniosek o uchylenie zaskarżonego postanowienia i zmianę orzeczenia poprzez orzeczenie co do istoty.

Ponadto na podstawie art. 398⁴ § 2 w zw. z art. 398⁹ § 1 pkt 1 i 4 złożony został wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania z uwagi na oczywistą zasadność jak również z uwagi na istotne zagadnienia prawne, które pojawiły się w trakcie rozpoznawania sprawy. Złożono ponadto wniosek o wstrzymanie wykonania zaskarżonego postanowienia.

2.3. Sąd Okręgowy w W, za pośrednictwem którego złożono skargę kasacyjną, dokonując wstępnej kontroli skargi kasacyjnej, sierpnia 2015 roku wydał postanowienie, w którym odrzucił skargę kasacyjną w części dotyczącej małoletnich J i G A.

Następnie postanowieniem z października 2015 roku Sąd Okręgowy uwzględnił wniosek Skarżącej i wstrzymał skuteczność pkt I postanowienia z kwietnia 2015 roku do czasu ukończenia postępowania kasacyjnego.

2.4. W dniu stycznia 2016 roku Skarżąca złożyła pismo uzupełniające do skargi kasacyjnej, w związku ze złożonymi odpowiedziami na skargę kasacyjną.

2.5. W dniu sierpnia 2016 roku Sąd Najwyższy, na posiedzeniu niejawnym, orzekł o odrzuceniu skargi kasacyjnej powołując jako podstawę swojego orzeczenia art. 398⁶ § 3 KPC w zw. z art. 398⁶ § 2 KPC i w zw. z art. 13 § 2 KPC (postanowienie z sierpnia 2016 roku- załącznik nr 2).

Sąd Najwyższy uznał, że sformułowany w skardze kasacyjnej wniosek Skarżącej o uchylenie zaskarżonego w całości postanowienia Sądu Okręgowego i jego zmianę poprzez orzeczenie co do istoty sprawy nie spełnia wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC. W konsekwencji postanowiono odrzucić skargę kasacyjną uznając, że skarga ta nie zawiera wniosku wskazującego na zakres żądanej zmiany zaskarżonego postanowienia.

2.6. Postanowienie Sądu Najwyższego zostało **doręczone** pełnomocnikowi Skarżącej **26 sierpnia 2016 roku**.

B. Przedmiot i zakres skargi konstytucyjnej

1. Podstawa prawna postanowienia Sądu Najwyższego

1.1. Sąd Najwyższy, postanowieniem z sierpnia 2016 roku, zamknął Skarżącej drogę do merytorycznego rozpatrzenia sprawy uznając, że złożona przez nią skarga kasacyjna jest niedopuszczalna. W ocenie Sądu Najwyższego skarga nie spełniała wymogu określonego w art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC i w konsekwencji jako obarczona brakiem nieusuwalnym zasługiwała na odrzucenie, bez wzywania do jego usunięcia.

Wskazaną przez Sąd Najwyższy podstawą prawną wydanego postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej jest art. 398⁶ § 2 oraz 398⁶ § 3 w związku z art. 13 § 2 KPC.

1.2. W ocenie Skarżącej, faktyczną podstawą prawną wydanego przez Sąd Najwyższy postanowienia jest art. 398⁶ § 2 i 3 KPC jednak nie samodzielnie a w związku z art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC. Dopiero zestawienie obu tych przepisów pozwala na właściwe zrozumienie normy prawnej, która doprowadziła do odrzucenia skargi kasacyjnej.

1.3. W konsekwencji przedmiotem niniejszej skargi pod kątem zgodności z wzorcami konstytucyjnymi, Skarżąca objęła normę art. 398⁶ jak również art. 398⁴ KPC.

I. Niezgodność art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 KPC z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji

Problematyka związana z nadmiernym ograniczeniem praw podmiotowych wskutek regulacji pozwalającej na odrzucenie skargi kasacyjnej bez wzywania do usunięcia braku **była już przedmiotem zainteresowania Trybunału Konstytucyjnego**.

Trybunał, związany treścią wniosku skargi konstytucyjnej, ograniczył się w swym badaniu wyłącznie do jednego z wymogów konstrukcyjnych skargi, a mianowicie wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania tj. art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC (obecnie art. 398⁴ § 2 KPC).

W konsekwencji wyrokiem z 1 lipca 2008 roku¹ Trybunał Konstytucyjny stwierdził, że przepis art. 398⁶ § 2 i 3 w zw. z art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC w zakresie, w jakim przewiduje odrzucenie - bez wezwania do usunięcia braków - skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC, jest **niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji**. Kolejne wyroki Trybunału, których przedmiotem było stwierdzenie niekonstytucyjności ograniczeń praw podmiotowych w postępowaniu sądowym, Skarżąca przywołała w pkt 4 poniżej.

1. Zakres zaskarżenia

1.1. **Zasadniczym wnioskiem** niniejszej skargi konstytucyjnej jest stwierdzenie niekonstytucyjności art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 KPC, z uwagi na ich niezgodność z art. 45 w związku z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji.

1.2. Zaskarżony jako niekonstytucyjny przepis art. 398⁶ § 2 i 3 KPC reguluje proces badania dopuszczalności skargi kasacyjnej, który następuje na dwóch poziomach.

1.2.1. Pierwszy etap postępowania wstępnego (przygotowawczego) - zainicjowanego złożeniem skargi kasacyjnej - odbywa się, że przed sądem drugiej instancji, do którego wnoszona jest skarga kasacyjna (§ 2).

¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 lipca 2008 roku, sygn.akt: SK 40/07, opubl. OTK Seria A 2008 nr 6, poz. 101

Zgodnie z treścią art. 398⁶ § 2 KPC, sąd drugiej instancji, w ramach postępowania przygotowawczego, **odrzuca** na posiedzeniu niejawnym skargę kasacyjną:

- (i) wniesioną po upływie terminu
- (ii) skargę **niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1**
- (iii) nieopłaconą oraz
- (iv) skargę, której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalną.

1.2.2. Drugi etap, to badanie dopuszczalności skargi kasacyjnej, przeprowadzane niezależnie od badania sądu drugiej instancji, przez Sąd Najwyższy (§ 3).

W ramach badania dopuszczalności skargi, Sąd Najwyższy zobowiązany jest odrzucić skargę kasacyjną, która podlegała odrzuceniu przez sąd drugiej instancji albo zobowiązany jest zwrócić skargę temu sądowi w celu usunięcia dostrzeżonych braków.

1.2.3. Skarga kasacyjna podlega zatem „automatycznemu” odrzuceniu przez Sąd Najwyższy jeżeli nie spełnia wymogów określonych w art. 398⁴ § 1 KPC tj. nie zawiera:

1. oznaczenia orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części
2. przytoczenia podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienia;
3. wniosku o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żadanego uchylenia i zmiany.

1.2.4. Wymienione wyżej wymogi skargi kasacyjnej stanowią jej elementy konstrukcyjne, których niezawarcie w treści skargi uznawane jest za tzw. „brak konstrukcyjny”.

W konsekwencji skarga kasacyjna, która nie zawiera wszystkich wskazanych ww. przepisie wymogów, **podlega odrzuceniu a limine** czyli bez wezwania do usunięcia braku.

1.3. Zaskarżona regulacja art. 398⁶ § 2 i 3 KPC **nie przewiduje postępowania naprawczego**, mimo iż postępowanie takie znane jest polskiemu prawodawcy. W przypadku bowiem skargi kasacyjnej obciążonej:

- (i) brakiem wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania (art. 398⁴ § 2 KPC) lub
 - (ii) brakami formalnymi *sensu stricto* wskazanymi w art. 398⁴ § 3 KPC
- ustawodawca przewidział mechanizm powalający na konwalidację skargi kasacyjnej.

Stosownie do art. 398⁶ § 1 KPC, w przypadku wymienionych wyżej braków skargi kasacyjnej, skarżący wzywany jest do ich usunięcia w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi kasacyjnej.

2. Wzorce kontroli konstytucyjnej

2.1. Podstawowym zarzutem skargi konstytucyjnej jest naruszenie konstytucyjnego prawa do sądu czyli art. 45 ust. 1 Konstytucji, zgodnie z którym każdy ma prawo do sprawiedliwego i jawnego rozpatrzenia sprawy bez nieuzasadnionej zwłoki przez właściwy, niezależny, bezstronny i niezawisły sąd.

Art. 45 ust. 1 Konstytucji wprowadza **zasadę dostępu obywateli do sądu** w celu umożliwienia im obrony ich interesów przed niezawisłym organem kierującym się wyłącznie obowiązującym w państwie prawem.

2.1.1. Zasada dostępu czy też prawa do sądu wielokrotnie była przedmiotem zainteresowania Trybunału Konstytucyjnego. W efekcie utrwalony został pogląd, że na prawo do sądu składają się w szczególności: prawo dostępu do sądu (prawo uruchomienia procedury), **prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury (zgodnie z wymogami sprawiedliwości i jawności)** oraz prawo do wyroku sądowego (prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia².

Trybunał Konstytucyjny podkreślił też, że „w państwie prawnym prawo do sądu nie może być rozumiane jedynie formalnie, jako dostępność drogi sądowej w ogóle, lecz i materialnie, jako **możliwość prawnie skutecznej ochrony praw na drodze sądowej**”³.

2.1.2. Prawo do uruchomienia postępowania przed sądem ma znaczenie gwarancyjne dla pozostałych dwóch aspektów prawa do sądu. Zapewnienie dostępu do sądu sprowadza się do umożliwienia podmiotowi prawa wszczęcia procedury, w tym procedury przed Sądem Najwyższym. Drugi z aspektów prawa do sądu - prawo do odpowiedniego ukształtowania procedury - wyznacza standard sprawiedliwego i jawnego postępowania. Z art. 45 ust. 1 Konstytucji wynika również prawo do uzyskania wiążącego rozstrzygnięcia danej sprawy przez sąd.

2.2. Z uwagi na charakter formułowanych zarzutów, wzorzec kontroli konstytucyjnej - prawa do sądu zestawiony został z **zasadą demokratycznego państwa prawnego** określoną w art. 2 Konstytucji.

² wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 9 czerwca 1998 roku, sygn. akt: K. 28/97, OTK ZU Nr 4/1998, poz. 50

³ Uchwała Trybunału Konstytucyjnego z 25 stycznia 1995 roku, sygn. akt: W 14/94, opubl. OTK w 1995 roku, cz. I, s. 219

2.2.1. Z zasady tej wyprowadza się kategorię sprawiedliwości proceduralnej, której przestrzeganie stanowi gwarancję tego aby prawo do sądu nie było prawem fasadowym.

2.2.2. W literaturze oraz orzecznictwie Trybunału⁴ uznaje się, że zasada demokratycznego państwa prawnego stanowi element konstrukcyjny wzorca **sprawiedliwego (rzetelnego) postępowania sądowego**. Sprawiedliwość proceduralna stanowi natomiast dyrektywę takiego ukształtowania procedury sądowej aby zapewniała ona należyte i sprawiedliwe rozpoznanie sprawy, z poszanowaniem uprawnień uczestników postępowania, którzy powinni być traktowani podmiotowo.

2.2.3. W aspekcie niniejszej sprawy zasada sprawiedliwości proceduralnej nabiera na znaczeniu bowiem wytyczając granice swobody legislacyjnej, nakazuje aby **przyjęte procedury miały charakter gwarancyjny**, czyli nie ograniczały dochodzenia przyznanych wolności i praw, lecz je **umożliwiały**.

2.2.4. W konsekwencji niezgodność przepisów postępowania z zasadą sprawiedliwości proceduralnej następuje wtedy, gdy stopień ich sformalizowania, zamiast gwarantować, rzeczywiście ogranicza dochodzenie praw przez jednostki⁵ jak w przypadku kwestionowanych przepisów proceduralnych.

2.2.5. Mając na uwadze przedmiot niniejszej sprawy, podkreślenia wymaga okoliczność, że zgodnie z orzecznictwem Trybunału zasada sprawiedliwości proceduralnej (rzetelności proceduralnej) dotyczy również postępowania nadzwyczajnego zainicjowanego skargą kasacyjną⁶.

W konsekwencji, uregulowane przez polskiego ustawodawcę postępowanie kasacyjne, mimo swej funkcjonalnej specyfiki, winno odpowiadać wszelkim standardom i zasadom wypracowanym na tle zasady sprawiedliwości proceduralnej w postępowaniu sądowym.

2.2.6. W aspekcie przywołanego wzorca prawa do sądu rozpatrywanego w związku z zasadą demokratycznego państwa prawnego nie można pominąć wynikającej z art. 2 Konstytucji **zasady zaufania**, która nakłada na ustawodawcę

⁴ Ibidem, także Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 31 marca 2005 roku, sygn. akt: SK 26/02, opubl. Legalis.

⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 lipca 2011 roku, sygn. akt: SK 49/08, opubl. OTK ZU nr 6/A/2011, poz. 55, cz. III, pkt 5.1.

⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16 stycznia 2006 roku, sygn.akt: SK 30/05, opubl. OTK Seria A 2006 nr 1, poz. 2

obowiązek czytelności, przejrzystości, poszanowania zasad systemowych gwarantujących ochronę praw podmiotów prawa.

2.3. Artykuł 31 ust. 3 Konstytucji stanowi wyjątek od zasady nienaruszalności praw i wolności wymienionych w Konstytucji. Określa warunki dopuszczalności ingerencji w konstytucyjne prawa lub wolności.

2.3.1. Zgodnie z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP **ograniczenia w zakresie korzystania z konstytucyjnych wolności i praw** mogą być ustanawiane tylko w ustawie i tylko wtedy, gdy są konieczne w demokratycznym państwie dla bezpieczeństwa lub porządku publicznego, bądź dla ochrony środowiska, zdrowia i moralności publicznej, albo wolności i praw innych osób. Ograniczenia te nie mogą naruszać istoty wolności i praw.

2.3.2. Powyższa norma formułuje zasadę, że konstytucyjnie chronione prawo do sądu jak i każde inne prawo lub wolność mogą być przedmiotem ograniczeń pod warunkiem, że:

- ograniczenia te mają formę ustawową
- służą ochronie interesu publicznego odnoszącego się do jednej z sześciu sfer szczegółowych (bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób);
- nie naruszają istoty wolności i praw chronionych konstytucyjnie;
- ograniczenia te są konieczne w demokratycznym państwie prawa

2.3.3. O tym czy dana regulacja wprowadzająca ograniczenia w konstytucyjnie chronionych prawach jest konieczna przesądza **zasada proporcjonalności**, którą Skarżąca wyprowadza wprost z art. 31 ust. 3 Konstytucji⁷.

2.3.4. Doktryna i orzecznictwo dla potrzeb oceny ingerencji w prawa i wolności konstytucyjnie chronione wypracowała tzw. trójstopniowy test proporcjonalności.

Zgodnie z nim ograniczenia praw konstytucyjnych są usprawiedliwione, jeżeli:

- 1) umożliwiają efektywną realizację założonych celów;
- 2) są konieczne, tzn. nie jest możliwe zrealizowanie danych celów za pomocą mniej restryktywnych środków;
- 3) ich efekty pozostają w odpowiedniej proporcji do ciężarów nakładanych przez nie na jednostkę⁸.

⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 lutego 2012 roku, sygn.akt: 5/11, opubl. OTK - A 2012, Nr 2, poz. 16.

⁸ Tak: Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 lutego 2008 roku, sygn. akt: K 30/07, opubl. OTK ZU nr 1/A/2008, wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 27 marca 2008 roku, sygn. akt: SK 17/05, opubl. OTK ZU nr 2/A/2008, poz. 29.

2.3.5. Zwraca się przy tym uwagę, że gwarancją zachowania proporcjonalności w ograniczeniu praw w celu realizacji interesu publicznego jest za każdym razem właściwe zrównoważenie interesu prywatnego i publicznego.

3. Niezgodność regulacji z wzorcami kontroli konstytucyjnej

3.1. Zgodnie z wnioskiem niniejszej skargi, kontroli konstytucyjnej poddany zostanie art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z **całym** przepisem art. 398⁴ § 1 KPC, niezgodnym z wzorcami konstytucyjnymi.

W ocenie Skarżącej niezgodność art. 398⁶ § 2 i 3 KPC z wzorcami konstytucyjnymi należy rozpatrywać przez pryzmat wszystkich wymienionych w pkt 1 - 3 art. 398⁴ § 1 KPC, elementów konstrukcyjnych.

Brak któregokolwiek ze wskazanych art. 398⁴ § 1 KPC wymogów konstrukcyjnych, prowadzi do tego samego skutku jakim jest odrzucenie *a limine* skargi kasacyjnej.

Z tego też względu ograniczenie badania niekonstytucyjności przepisu art. 398⁶ § 2 i 3 KPC wyłącznie do przesłanki wskazanej w art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC jest niecelowe i nieracjonalne.

Doświadczenie oparte na skutkach wyroku Trybunału z 1 lipca 2008 roku⁹, pozwala sądzić, że ograniczenie przedmiotu badania niniejszą skargą doprowadzić może do kolejnej fragmentarycznej i niesatysfakcjonującej w pełni nowelizacji przepisów postępowania cywilnego.

3.2. Nowelizacją dokonaną ustawą z 22 grudnia 2004 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych¹⁰, w polskiej procedurze cywilnej przywrócony został nadzwyczajny środek zaskarżenia - skarga kasacyjna. Tym samym, przyznane w art. 45 ust. 1 Konstytucji **gwarancje procesowe, składające się na prawo do sądu, należy odnieść do postępowania kasacyjnego.**

Z tej perspektywy uznać należy, że Skarżąca, inicjując postępowanie przed Sądem Najwyższym, skargą z lipca 2015 roku, jest podmiotem zagwarantowanego konstytucyjnie prawa do sądu.

3.3. Stosownie do art. 31 ust. 3 Konstytucji każde prawo lub wolność zagwarantowane konstytucyjnie, w tym prawo do sądu określone w art. 45 ust. 1 Konstytucji, może być przedmiotem ingerencji ustawodawczej, polegającej na zawężeniu konstytucyjnego zakresu ochrony prawa lub wolności.

⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 lipca 2008 roku, sygn. akt: SK 40/07

¹⁰ Ustawa z 22 grudnia 2004 roku o zmianie ustawy – Kodeks postępowania cywilnego oraz ustawy – Prawo o ustroju sądów powszechnych (Dz. U. z 2005 r, Nr 13, poz. 98).

3.3.1. Przykładem takiej ingerencji, stanowiącej ograniczenie prawa dostępu do sądu oraz prawa do sprawiedliwej i rzetelnej procedury jest niewątpliwie art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 KPC.

3.3.2. Wiele z ograniczeń zasady prawa do sądu było przedmiotem badania Trybunału Konstytucyjnego, szczególnie tych, które stanowią wyraz popularnego u legislatora formalizmu procesowego. W tym przedmiocie wypowiedział się Trybunał w wyrokach z 20 maja 2008 roku, 1 lipca 2008 roku oraz 8 kwietnia 2014 roku, omówionych w pkt 4 poniżej.

W wyrokach tych wspólne jest stanowisko akceptujące stawiane podmiotom prawa wymagania formalne, które usprawniają i przyspieszają procedurę.

Jednak w każdym z tych wyroków prezentowany jest pogląd, że formalizm nie może uzasadniać ograniczenia prawa do sądu w sposób nadmierny i nieadekwatny do celu regulacji.

3.3.3. Poddana badaniu Trybunału regulacja art. 398⁶ § 2 i 3 oraz art. 398⁴ § 1 KPC stanowi wyraz **nieadekwatnej i rażąco niewspółmiernej** do zamierzonego celu, **ingerencji** w jedno z podstawowych praw obywatela jakim jest prawo do sądu.

Po pierwsze, ten sposób ingerencji ustawodawczej w sferę praw procesowych skarżącego, **narusza istotę prawa** do sądu.

Po drugie ingerencja w tym kształcie **nie jest niezbędna** z perspektywy interesu publicznego.

Po trzecie efekt, zastosowanego w art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC ograniczenia, jest **nieproporcjonalny do ciężarów** nakładanych przez te przepisy na podmioty prawa.

3.4. **Nadmierna ingerencja** w konstytucyjnie zagwarantowane prawo do sądu wynika z wprowadzonego przez prawodawcę mechanizmu odrzucenia skargi kasacyjnej bez poprzedzającego to odrzucenie postępowania naprawczego. Postępowania tożsamego z tym jakie organ orzekający wdraża w przypadku dostrzeżenia braku konstrukcyjnego - braku wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania (398⁴ § 2 KPC)- oraz braków formalnych *sensu stricto* ujętych w art. 398⁴ § 3 KPC.

W tym miejscu zwrócić uwagę należy na niekonsekwencję i niezasadność rozróżnienia braków skargi kasacyjnej i skorelowanych z nimi skutków na:

- (i) tzw. „braki konstrukcyjne” - nieusuwalne (art. 398⁴ § 1 KPC)
- (ii) tzw. „braki konstrukcyjne” - usuwalne (art. 398⁴ § 2 KPC)
- (iii) tzw. „braki formalne” - usuwalne (398⁴ § 3 KPC).

Podział ten jest mało zrozumiały i nie wydaje się być poparty racjonalnymi przesłankami, tym bardziej, że każdy z wymienionych wyżej braków skargi kasacyjnej stanowi przeszkodę w nadaniu pismu biegu i każdy może zostać usunięty, w drodze wezwania do usunięcia braków.

3.5. Przewidziana w art. 398⁶ § 2 i 3 KPC regulacja, odwołująca się wyłącznie do „braków konstrukcyjnych” skargi kasacyjnej, definitywnie zamyka możliwość merytorycznego rozpoznania sprawy. Skarżący nie ma możliwości konwalidacji skargi poprzez usunięcie braków a skarga ulega „automatycznemu” odrzuceniu.

Taki mechanizm niewątpliwie uniemożliwia skarżącemu realizację zagwarantowanego mu konstytucyjnie prawa do sprawiedliwego i rzetelnego postępowania sądowego zainicjowanego wniesieniem skargi kasacyjnej.

3.6. Trybunał Konstytucyjny niejednokrotnie zwracał uwagę, że swoboda ustawodawcy kształtowania odpowiednich procedur nie oznacza dopuszczalności wprowadzania rozwiązań, które ponad miarę tj. bez wystąpienia istotnych racji, ograniczają prawa procesowe strony, których realizacja stanowi przesłankę prawidłowego i sprawiedliwego rozstrzygnięcia sprawy.

Uważa się zatem, że jeżeli ograniczenie uprawnień procesowych strony jest zbędne z punktu widzenia zamierzonych przez ustawodawcę celów takich jak zapewnienie większej efektywności postępowania i jego szybkości a przy tym uniemożliwia stronie realizację przyznanych jej praw to prowadzi to naruszenia gwarancji konstytucyjnych związanych z prawem do sądu¹¹.

3.7. Mając na uwadze dyrektywy płynące z przywołanego wyżej wyroku Trybunału Konstytucyjnego, na zasadność ograniczenia, wprowadzonego przez normę art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 KPC, spojrzeć należy z **perspektywy konieczności**.

3.7.1. Ocena regulacji przez pryzmat konieczności musi być zatem dokonana z uwzględnieniem postulatu niezbędności, przydatności i proporcjonalności *sensu stricto* wprowadzanego ograniczenia.

W tym zakresie pomocne jest orzecznictwo Trybunału Konstytucyjnego, z którego można wyprowadzić dyrektywy, którymi należy kierować się przy ocenie konieczności ograniczenia praw i wolności konstytucyjnych.

Trybunał wskazuje¹², że poszukując odpowiedzi na pytanie czy ingerencja w sferę konstytucyjnego prawa jednostki jest zgodna z zasadą konieczności, należy rozważyć, czy **cel**, do którego dąży ustawodawca można

¹¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 lipca 2004 roku, sygn. akt: P 2/04, opubl. OTK - A 2004, Nr 7, poz. 72.

¹² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 11 kwietnia 2000 roku, sygn.akt: K 15/98, opubl. OTK 2000, Nr 3, poz. 86

osiągnąć przy pomocy środków równie skutecznych, ale mniej uciążliwych dla jednostki.

Efekty zastosowanych przez prawodawcę środków muszą zawsze pozostawać w **proporcji** do ciężarów nakładanych na skarżącego.

3.7.2. Celem wprowadzonego ograniczenia, przewidzianego w art. 398⁶ § 2 i 3 w zw. z art. 398⁴ § 1 KPC, jest usprawnienie i przyspieszenie postępowania zainicjowanego skargą kasacyjną w oparciu o zasadę formalizmu.

W ocenie Skarżącej, wskazany wyżej cel regulacji można osiągnąć przy pomocy innych, mniej dolegliwych ale równie skutecznych środków prawnych.

Nie szukając daleko, skuteczny i nie stanowiący nadmiernej uciążliwości mechanizm ustawodawca przewidział w art. 398⁶ § 1 KPC, zgodnie z którym jeżeli skarga kasacyjna nie spełnia wymagań przewidzianych w art. 398⁴ § 2 lub § 3, to przewodniczący w sądzie drugiej instancji wzywa skarżącego do usunięcia braków w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi.

Powyższe rozwiązanie, daje skarżącemu szansę usunięcia braków formalnych skargi w dość krótkim i nie powodującym przedłużenia postępowania terminie, pozostawiając przy tym możliwość zaskarżenia postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej z uwagi na nieusunięte w wyznaczonym terminie braki formalne skargi.

Oczywistym jest, że takie rozwiązanie jest mniej uciążliwe dla skarżącego niż automatyczne odrzucenie skargi jak w przypadku zaskarżonej regulacji uzyskując ten sam efekt - usprawnionej procedury.

3.7.3 Na drodze do realizacji tzw. zasady ekonomiki procesowej nie musi stać procedura naprawcza braków skargi na co zwracał uwagę Trybunał w wyroku z 1 lipca 2008 roku. Podkreślił on, że instrument wezwania do uzupełnienia braku nie musi angażować czasu sądu bowiem jest to czynność zrutyinizowana i możliwa do wykonania przez personel pomocniczy, działający pod nadzorem sądu¹³.

Zwrócić uwagę również należy na fakt, że przewidziany dla usuwania braków termin tygodniowy, nie wydaje się stanowić istotnej skazy dla szybkości postępowania przed Sądem Najwyższym, gdzie na termin tzw. „przedsądu” strony oczekują średnio rok.

3.7.4. Na cel ograniczającej regulacji spojrzeć należy z perspektywy orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego, który krytycznie wypowiada się w przedmiocie ograniczeń w realizacji praw do sądu uzasadnianych szybkością postępowania.

¹³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 maja 2008 roku, sygn. akt: P 18/07, opubl. OTK Seria A 2008 nr 4, poz. 61

W ocenie Trybunału Konstytucyjnego tzw. ekonomika procesowa nie jest wartością, w imię której można poświęcić ochronę praw podmiotowych. W wyroku z 8 kwietnia 2014 roku Trybunał stwierdził, że „szybkość postępowania, choć niewątpliwie ważna, nie może być wyłączną wartością, na rzecz której ustanawia się restrykcję w postaci odrzucenia środka zaskarżenia bez wezwania do uzupełnienia braków”¹⁴.

Trybunał podkreślił przy tym, że uproszczenie i przyspieszenie może niewątpliwie dotyczyć kwestii formalnych natomiast w żadnym wypadku nie może odnosić się do uprawnień stron wiążących się z obroną ich praw i interesów¹⁵.

3.7.5. Nadmierną uciążliwość i nieadekwatność zastrzeżonych przez przedmiotową regulację skutków dostrzegają również sądy powszechne i Sąd Najwyższy, które mimo ewidentnego nakazu odrzucenia skargi kasacyjnej obarczonej „brakami konstrukcyjnymi” wielokrotnie tego nie czynią.

Niestety praktyka ta nie jest spójna a w konsekwencji prowadzi do uprzywilejowania bądź dyskryminacji skarżących znajdujących się w takiej samej sytuacji prawnej.

Zasadne jest przytoczenie tezy jednego z najnowszych orzeczeń Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2016 roku w której wskazano, że **nieoznaczenie** przez uczestnika **w sposób wyraźny zakresu żądanego uchylecia**, w sytuacji gdy z zakresu zaskarżenia oraz charakteru sprawy wynika w sposób oczywisty i nie wymagający interpretacji, że wniosek kasacyjny zawiera żądanie uchylecia zaskarżonego orzeczenia w całości, **nie daje podstaw do odrzucenia skargi kasacyjnej**¹⁶.

W kolejnym postanowieniu z 2015 roku Sąd Najwyższy orzekł, że należy dopuścić **odstępstwo od wymagania** określonego w **art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC**, jeżeli wnioski kasacyjne dadzą się wyprowadzić w sposób oczywisty z treści wniesionej skargi kasacyjnej¹⁷.

3.8. Przechodząc do oceny zasadności skarżonej regulacji przez pryzmat chronionego interesu, Skarżąca **nie dopatruje się funkcjonalnego związku**

¹⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8 kwietnia 2014 roku, sygn.akt: SK 22/11, opubl. OTK Seria A 2014 nr 4, poz. 37

¹⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 marca 2002 roku, sygn. akt: P 9/01, opubl. OTK Seria A 2002 nr 2, poz. 14

¹⁶ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 15 czerwca 2016 roku, sygn. akt: II CZ 42/16, opubl. www.sn.pl

¹⁷ Postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 14 stycznia 2015 roku, sygn. akt: I CZ 116/14, opubl. Legalis

ograniczenia przewidzianego w art. 398⁶ § 2 i § 3 KPC z realizacją wskazanych w art. 31 ust. 3 Konstytucji **wartości**.

Trudno doszukiwać się związku w „automatycznym” pozbawieniu skarżącego prawa do merytorycznego rozpoznania skargi kasacyjnej z wartościami wskazanymi w art. 31 ust. 3 Konstytucji jakimi są bezpieczeństwo państwa, porządek publiczny, ochrona środowiska, zdrowia i moralności publicznej, wolności i praw innych osób.

Nie sposób uznać aby ograniczenie prawa do sądu poprzez odrzucenie *a limine* skargi kasacyjnej zawierającej braki „konstrukcyjne” było uzasadnione przez wzgląd na konieczność zapewnienia bezpieczeństwa prawnego, będącego wyrazem porządku publicznego i mieszczącego się w jego zakresie zasady porządku prawnego.

O ile bowiem takiego związku można doszukiwać się we wprowadzeniu ograniczeń formalnych w postępowaniu zainicjowanym skargą kasacyjną o tyle nie sposób z porządkiem prawnym łączyć sankcji automatycznego odrzucenia skargi kasacyjnej z uwagi na braki pisma.

Szczególnie, iż z przesłanki porządku publicznego wyprowadza się obowiązek ustawodawcy poszanowania „harmonijnego współżycia członków społeczeństwa” co obejmuje swym zakresem również „interes poszczególnych osób”.

3.9. Zaskarżona regulacja, w zakresie w jakim wprowadza ograniczenie w realizacji prawa do sądu jest niekonstytucyjna bowiem **narusza istotę tego prawa**.

Wprowadzone przez prawodawcę ograniczenie ujęte w art. 398⁶ § 2 i 3 KPC faktycznie niweczy realizację prawa do rzetelnego i sprawiedliwego postępowania sądowego. Na skutek przewidzianej sankcji odrzucenia skargi, bez wzywania do usunięcia braku strona zostaje skutecznie pozbawiona uprawnień przyznanych przez ustawodawcę do złożenia skargi kasacyjnej i ochrony swych praw przed Sądem Najwyższym.

Głęboka ingerencja w istotę prawa do sądu jaką jest w przedmiotowej sprawie prawo do zainicjowania, przeprowadzenia i zakończenia orzeczeniem postępowania w celu ochrony swych praw i interesów skutecznie je unicestwia.

3.9.1. Na wprowadzone ograniczenie prawa do sądu, które w istocie prowadzi do zamknięcia drogi postępowania sądowego należy spojrzeć również z perspektywy interesu jakiemu służy chronione prawo.

Postępowanie przed Sądem Najwyższym zainicjowane skargą kasacyjną ma za zadanie przeprowadzenie kontroli legalności działalności jurysdykcyjnej sądów powszechnych. Podstawowym natomiast celem skargi kasacyjnej jest **ochrona interesu publicznego**.

3.9.2. Z orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że skarga kasacyjna jest nadzwyczajnym środkiem zaskarżenia funkcjonującym w interesie państwa, w interesie publicznym, stoi na straży wykonywania prawa oraz jego jednolitej wykładni, interes prywatny mając w tle i uwzględniając go na tyle, na ile może stać się podłożem zaspokojenia interesu ogólnego¹⁸.

Zestawienie wartości chronionych jakimi z jednej strony jest ekonomika procesowa a z drugiej ochrona interesu publicznego, prowadzi do konstatacji, że wartością nadrzędną, zasługującą na szczególną ochronę jest interes publiczny, w imię którego następuje eliminacja wadliwych rozstrzygnięć sądów powszechnych z obrotu prawnego.

Sankcja odrzucenia, wobec kategorycznego brzmienia art. 398⁶ § 2 i 3 KPC, musi nastąpić zawsze, niezależnie od charakteru i wagi uchybień. Sąd orzekający, działa zatem „z automatu” nie mając prawnych instrumentów zniwelowania skutków braków pisma, które nierzadko nie stanowią przeszkody w nadaniu skardze kasacyjnej biegu.

3.9.3. Takie automatyczne działanie sądu było przedmiotem krytyki Trybunału Konstytucyjnego, stwierdzającego, że *„sąd ferujący orzeczenia w imieniu Rzeczypospolitej Polskiej nie może być sprowadzany do roli robota, mechanicznie odrzucającego pisma procesowe obywateli ze względu na uchybienia nie ważące w żaden sposób na możliwości wydania orzeczenia”*¹⁹.

3.9.4. Na naruszenie rzetelnej i sprawiedliwej procedury spojrzeć należy również z perspektywy braku zapewnionych przez ustawodawcę instrumentów, służących ochronie tego prawa.

Jest to szczególnie istotne w obliczu regulacji, która niezwykle głęboko ingeruje w sferę uprawnień procesowych skarżących.

3.9.5 Przejawem bezzasadnej ingerencji w istotę prawa do sądu poprzez wprowadzenie regulacji art. 398⁶ § 2 i 3 KPC jest brak mechanizmów umożliwiających jej weryfikację. Zaskarżona norma przyznaje Sądowi Najwyższemu prawo *quasi* absolutne - prawo do subiektywnej ale przede wszystkim wyłączonej spod kontroli oceny spełnionych przez skargę kasacyjną wymagań.

Ustawodawca przyznając Sądowi Najwyższemu prawo do odrzucania skargi kasacyjnej *a limine* nie przewidział żadnego mechanizmu, który

¹⁸ Wyrok Sądu Najwyższego z dnia 23 lutego 2006 roku, sygn.akt: II CSK 126/05, opubl. Legalis, nr 112120

¹⁹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 12 marca 2002 roku, sygn. akt: P 9/01, opubl. OTK Seria A 2002 nr 2, poz. 14

pozwołyby na weryfikację prawidłowości rozstrzygnięcia Sądu Najwyższego w przedmiocie braków skargi.

Powyższe zarzuty stają się szczególnie doniosłe jeżeli zamknięcie drogi sądowej następuje na skutek decyzji procesowej, wydanej w oparciu o wymagania o charakterze ocennym jakimi są kryteria wymienione w art. 398⁴ § 1 KPC.

Ryzyko różnic, w dokonywanej przez sądy ocenie spełnionych przez skargę kasacyjną wymagań, obciąża skarżącego przy jednoczesnym pozbawieniu go prawa weryfikacji tej oceny. Skarżący pozbawiony jest szansy skorzystania z ochrony bowiem nie ma możliwości ani usunięcia braku ani zaskarżenia decyzji sądu w przypadku gdy brak dostrzeżono na etapie postępowania przed Sądem Najwyższym.

3.9.6. Przedstawiony problem został dostrzeżony w orzecznictwie Trybunału, który zwrócił uwagę na potrzebę zrekompensowania dolegliwości regulacji art. 398⁶ § 2 i 3 w zw. z art. 398⁴ § 1 KPC poprzez wprowadzenie mechanizmów pozwalających na usunięcie braku, w wyniku wezwania po jego wykryciu przez sąd do usunięcia braku²⁰.

Tym bardziej, że dyrektywalna rola prawa do sądu która powinna łączyć się z techniką **wykładni przyjaznej Konstytucji** często nie znajduje zastosowania w orzecznictwie Sądu Najwyższego, o czym świadczy postanowienie wydane w sprawie Skarżącej.

3.9.7. Mając świadomość omylności, również organów orzeczniczych, pożądane jest aby regulacja, która pozostawia element oceny sądom orzekającym, posiadała mechanizm nadzorczy. Szczególnie, gdy regulacja taka rodzi doniosłe skutki w sferze praw podmiotowych obywateli. Takie rozwiązanie zostało uwzględnione w przypadku gdy o brakach skargi kasacyjnej orzeka sąd drugiej instancji, który dostrzegł braki skargi. Wtedy stosownie do art. 394¹ § 1 KPC skarżącemu przysługuje środek nadzorczy jakim jest zażalenie do Sądu Najwyższego.

3.10 Tak daleko posunięty formalizm przedmiotowej regulacji prowadzi do „przerostu formy nad treścią”. Z horyzontu wyznaczonego przez cel postępowania kasacyjnego oraz sens, który stanowi ochrona interesu publicznego znika materia jaką jest usuwanie z obrotu prawnego rażąco wadliwych orzeczeń sądów powszechnych.

3.11. Przesłanki *stricte* formalne, które nierzadko nie uniemożliwiają merytorycznego rozpoznania sprawy, jak w niniejszej sprawie, pozwalają sądom

²⁰ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 lipca 2008 roku, sygn.akt: SK 40/07, opubl. OTK Seria A 2008 nr 6, poz. 101

ze zbytnią łatwością na pozostawianie w obrocie wadliwych rozstrzygnięć, szkodliwych nie tylko dla obywateli ale i interesu państwa. Ta dysproporcja formy nad treścią, szczególnie widoczna jest na kanwie sprawy Skarżącej.

Sąd Najwyższy, korzystając z prawa do subiektywnej oceny spełnionych przez skargę kasacyjną wymogów uznał, że wniosek „o uchylenie orzeczenia i zmianę poprzez orzeczenie co do istoty sprawy” nie spełnia wymogu z art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC.

Odrzucenie skargi kasacyjnej nastąpiło *a priori* bez uprzedniej analizy charakteru sprawy i związanej z nią niepodzielności orzeczenia stwierdzającego nabycie spadku.

Powyższy przykład pokazuje jak szkodliwa może być kwestionowana regulacja, która w imię formalizmu, często nieracjonalnego, pozostawia w obrocie rażąco wadliwe rozstrzygnięcia.

4. Ingerencja w prawo do sądu w orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego

4.1. Trybunał Konstytucyjny wielokrotnie zajmował się problematyką nadmiernego formalizmu postępowania sądowego i związanych z tym restrykcyjnych i niezasadnych sankcji. W wyroku z 20 maja 2008 roku²¹ Trybunał stwierdził, że regulacja, która nakłada na sądy obowiązek odrzucania, ze względu na dostrzeżone a nieusuwalne braki formalne, środków odwoławczych przed ich merytorycznym rozpoznaniem, stanowi ograniczenie dostępu do sądu drugiej instancji.

W efekcie przedmiotowego wyroku Trybunału Konstytucyjnego usunięty został przepis art. 370¹ KPC, zgodnie z którym apelację sporządzoną przez profesjonalnego pełnomocnika która zawierała braki formalne, sąd pierwszej instancji odrzucał bez wzywania do usunięcia tych braków.

Orzeczenie to niewątpliwie dało asumpt do zliberalizowania postrzegania braków formalnych pism procesowych w aspekcie ograniczenia praw i wolności obywatela.

4.2. Problematyka „braków konstrukcyjnych” skargi kasacyjnej w postępowaniu cywilnym była już przedmiotem zainteresowania Trybunału. Rozważania prawne ograniczone były do jednego z czterech w tamtym czasie „braków konstrukcyjnych” skargi kasacyjnej, polegającego na niezawarciu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

²¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 20 maja 2008 roku, sygn.akt: P 18/07, opubl. OTK Seria A 2008 nr 4, poz. 61

W wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 1 lipca 2008 roku²² stwierdzono, że przepis art. 398⁶ § 2 i 3 w zw. z art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC w zakresie, w jakim przewiduje odrzucenie - bez wezwania do usunięcia braków - skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji. W efekcie tego wyroku miała miejsce nowelizacja KPC z 19 marca 2009 roku²³, która „brak konstrukcyjny” skargi kasacyjnej polegający na niezawarciu wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania zrównano w skutkach z „brakami formalnymi”. W konsekwencji niezawarcie w skardze kasacyjnej wniosku powoduje obowiązek sądu wezwania do usunięcia braku w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi kasacyjnej.

4.3. Trybunał Konstytucyjny zajmował się ponadto analogiczną do skarżonej niniejszą skargą konstytucyjną normą na gruncie ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi (Dz.U. z 2012 r. poz. 270, 1101 i 1529).

W wyroku z 8 kwietnia 2014 roku²⁴ Trybunał Konstytucyjny słusznie orzekł, że art. 180 w związku z art. 178 i art. 176 ustawy z dnia 30 sierpnia 2002 r. - Prawo o postępowaniu przed sądami administracyjnymi w zakresie, w jakim przewiduje odrzucenie, bez wezwania do usunięcia braków, skargi kasacyjnej niespełniającej wymogu zamieszczenia w niej wniosku o uchylenie lub zmianę orzeczenia wraz z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia lub zmiany jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w związku z art. 31 ust. 3 oraz z art. 78 Konstytucji, a także z wywodzoną z art. 2 Konstytucji zasadą ochrony zaufania obywateli do państwa i stanowionego przez nie prawa.

4.4. Za podsumowanie przytoczonej wyżej argumentacji Skarżącej posłuży uzasadnienie wyroku Trybunału Konstytucyjnego z 28 lipca 2004 zgodnie z którym, *„jeżeli ograniczenie uprawnień procesowych strony jest zbędne, z punktu widzenia zamierzonych przez ustawodawcę celów, takich jak zapewnienie większej efektywności postępowania i jego szybkości, a jednocześnie wypacza pozycję stron, uniemożliwia właściwe zrównoważenie ich pozycji procesowej, a tym samym łamie podstawowy postulat sprawiedliwości proceduralnej, czy wreszcie prowadzi do arbitralnego rozstrzygnięcia "sprawy" - to w tego rodzaju*

²² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 lipca 2008 roku, sygn.akt: SK 40/07, opubl. OTK Seria A 2008 nr 6, poz. 101

²³ Ustawa o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego z 19 marca 2009 roku (Dz.U. Nr 69, poz. 593)

²⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 8 kwietnia 2014 roku, sygn. akt: SK 22/11, opubl. OTK Seria A 2014 nr 4, poz. 37

wypadkach dochodziłoby do naruszenia gwarancji konstytucyjnych związanych z prawem do sądu²⁵.

II. Niezgodności art. 398⁶ § 3 KPC w związku z art. 398⁶ § 2 KPC i art. 394¹ § 1 z art. 45 ust. 1 oraz art. 32 ust. 1 w związku z art. 2 Konstytucji

1. Zakres zaskarżenia

Norma art. 398⁶ KPC powinna być przedmiotem zainteresowania Trybunału Konstytucyjnego również z perspektywy ograniczenia prawa do sądu na skutek nierównego traktowania skarżących. Zakresem zaskarżenia niniejszą skargą objęty został art. 398⁶ § 3 KPC w zakresie w jakim przewiduje odrzucenie przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC, bez możliwości zaskarżenia postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej.

1.1. Niekonstytucyjność art. 398⁶ § 3 KPC należy rozpatrywać w związku z art. 398⁶ § 2 KPC i art. 394¹ § 1 KPC.

Art. 398⁶ KPC reguluje postępowanie wstępne przed sądem drugiej instancji (§ 2), do którego wnoszona jest skarga kasacyjna oraz postępowanie wstępne przed Sądem Najwyższym (§ 3). Badanie dopuszczalności skargi kasacyjnej następuje dwuetapowo.

1.1.1 **Pierwsza faza badania** skargi kasacyjnej ma miejsce przed sądem drugiej instancji stosownie do 398⁶ § 2 KPC, zgodnie z którym sąd drugiej instancji odrzuca na posiedzeniu niejawnym skargę kasacyjną wniesioną po upływie terminu, skargę niespełniającą wymagań określonych w art. 398⁴ § 1, nieopłaconą oraz skargę, której braków nie usunięto w terminie lub z innych przyczyn niedopuszczalną.

Jeżeli zatem sąd drugiej instancji dostrzeże braki wskazane w art. 398⁴ § 1, które to braki są brakami nieusuwalnymi, musi skargę kasacyjną odrzucić. Na postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej, skarżącemu, stosownie do art. 394¹ § 1 KPC, **przysługuje zażalenie** do Sądu Najwyższego.

1.1.2. **Drugi etap** badania dopuszczalności skargi kasacyjnej ma miejsce przed Sądem Najwyższym.

Zgodnie z art. 398⁶ § 3 KPC Sąd Najwyższy odrzuca skargę kasacyjną, która podlegała odrzuceniu przez sąd drugiej instancji, albo zwraca ją temu sądowi w celu usunięcia dostrzeżonych braków.

²⁵ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 28 lipca 2004 r, sygn.akt: P 2/04, opubl. OTK Seria A 2004 nr 7, poz. 72

Odrzucenie skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy ma miejsce dopiero wtedy gdy nie uczynił tego sąd drugiej instancji, albo z uwagi na niedostrzeżenie braku, albo z uwagi na odmienną ocenę prawną co do spełnienia wymagań przez skargę kasacyjną.

W konsekwencji ustawodawca przepisem art. 398⁶ § 3 KPC nakłada na Sąd Najwyższy obowiązek odrzucenia a *limine* skargi kasacyjnej zawierającej „braki konstrukcyjne”. Odrzucenie to odbywa się na posiedzeniu niejawnym - bez udziału skarżącego - w formie postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej. Na postanowienie Sądu Najwyższego o odrzuceniu skargi kasacyjnej **nie przysługuje środek zaskarżenia.**

2. Wzorce kontroli konstytucyjnej

Wzorzec kontroli konstytucyjnej stanowi prawo do sądu oraz prawo równego traktowania związane z zasadą sprawiedliwości społecznej.

2.1. Związek art. 45 ust. 1 oraz art. 2 Konstytucji RP uzasadnia oczekiwanie obywatela do **sprawiedliwej i rzetelnej procedury sądowej**. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego zwracano uwagę, że sprawiedliwość proceduralna należy do istoty konstytucyjnego prawa do sądu bowiem prawo do sądu bez zachowania standardu rzetelności postępowania byłoby prawem fasadowym²⁶.

Tak rozumiane prawo do sądu musi zapewniać skarżącemu prawo do wysłuchania, prawa do uzasadnienia oraz prawa do przewidywalności postępowania²⁷.

2.2. Wzorcem kontroli na tle art. 398⁶ § 3 i 2 KPC powinna zostać objęta również wyprowadzana z zasad demokratycznego państwa prawa **zasada zaufania obywateli do organów stosujących prawo, zasada sprawiedliwości społecznej oraz zasada jednoznaczności prawa.**

Z orzecznictwa Trybunału Konstytucyjnego²⁸ wynika, że zasada zaufania obywatela do państwa i stanowionego przez nie prawa opiera się na pewności prawa a więc takim zespole cech przysługujących prawu, które zapewniają jednostce bezpieczeństwo prawne. To bezpieczeństwo związane z

²⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 lipca 2008 roku, sygn.akt: SK 40/07, opubl. OTK Seria A 2008 nr 6, poz. 101

²⁷ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 3 marca 2005 roku, sygn. akt: SK 26/02, opubl. OTK - A 2005, Nr 3, poz. 29.

²⁸ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 14 czerwca 2000 r, sygn.akt: P 3/00, opubl. OTK 2000 nr 5, poz. 138

pewnością prawa umożliwia natomiast przewidywalność działań organów państwa jak również prognozowanie działań własnych.

2.2.1. Z powyższych zasad wynikają dyrektywy, którymi powinien kierować się ustawodawca, szczególnie wtedy gdy reguluje prawa lub wolności obywatela, w tym jego prawa procesowe. Nie może zatem pozostawiać swobody organom stosującym prawo tam gdzie sprawa dotyczy praw podmiotowych.

2.3. Zgodnie z art. 32 ust. 1 wszyscy są wobec prawa równi. Wszyscy mają prawo do równego traktowania przez władze publiczne. Zgodnie z ust. 2 nikt nie może być dyskryminowany w życiu politycznym, społecznym lub gospodarczym z jakiegokolwiek przyczyny. Z art. 32 Konstytucji wynikają zatem dwie zasady: zasada równości oraz zasada niedyskryminacji.

2.3.1. Konstytucyjne pojęcie równości w doktrynie rozumiane jest w ten sposób, że podmioty znajdujące się w podobnej sytuacji powinny być traktowane w podobny sposób zaś podmioty znajdujące się w sytuacji odmiennej powinny być traktowane w sposób odmienny²⁹.

2.3.2. Na zasadę równości składają się dwa elementy: równość wobec prawa *sensu stricto* oznaczającą **nakaz równego traktowania przez władzę publiczną w procesie stosowania prawa** oraz równość w prawie oznaczającą nakaz kształtowania treści prawa z uwzględnieniem zasady równości. Trybunał Konstytucyjny w aktualnym do dziś orzeczeniu z 9 marca 1988 roku³⁰ uznał, że zasada równości wobec prawa i równość w prawie polega na tym, że wszystkie podmioty prawa (adresaci norm prawnych) charakteryzujący się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu, mają być traktowane równo, a więc według jednakowej miary, bez różnicowań zarówno dyskryminujących jak i faworyzujących.

2.3.2.1 Pierwszy element konstytucyjnej zasady równości wobec prawa *sensu stricto* to równość w stosowaniu prawa czyli **tzw. równość traktowania**. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjęto, że „*równość w stosowaniu prawa oznacza nakaz równego traktowania przez władze publiczne w indywidualnych przypadkach adresatów norm prawnych, uznanych przez*

²⁹ W. Sadurski, Równość wobec prawa, PIP 1978, z. 8-9, s. 51

³⁰ Orzeczenie Trybunału Konstytucyjnego z 9 marca 1988 roku, sygn.akt: U 7/87, opubl. OTK 1988, nr 1, poz. 1

*prawodawcę za podmioty podobne, czyli zaliczone do danej klasy (kategorii) istotnej*³¹.

2.3.2.2. Drugi element konstytucyjnej zasady równości wobec prawa to równość w stanowieniu prawa czyli **tzw. równość w prawie**. W orzecznictwie Trybunału Konstytucyjnego przyjęto, że „*równość w stanowieniu prawa oznacza nakaz kierowany do prawodawcy w procesie tworzenia norm prawnych generalnych i abstrakcyjnych dotyczący kształtowania w sposób jednakowy (podobny) sytuacji prawnej podmiotów, które uznaje się za podobne według kryteriów przyjętych przez prawodawcę. Równość w stanowieniu prawa oznacza zatem wyróżnianie poszczególnych klas (kategorii) podobnych podmiotów prawa w treści norm prawnych*”.³²

3. Niezgodność regulacji z wzorcami konstytucyjnymi

3.1. Norma art. 398⁶ § 2 i 3 KPC, w zakresie w jakim przewiduje odrzucenie przez Sąd Najwyższy skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 KPC, **bez możliwości zaskarżenia postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej** narusza prawo do sprawiedliwej i rzetelnej procedury na skutek nierównego traktowania podmiotów tej samej kategorii w tej samej sytuacji prawnej.

Powyższa regulacja jest niezwykle istotna dla realizacji prawa do sądu z uwagi na fakt, iż stanowi podstawę do ostatecznego zamknięcia skarżącemu drogi do merytorycznego rozpoznania sprawy.

Przyjęta przez ustawodawcę w ww. przepisie procedura badania dopuszczalności braków skargi jest w ocenie Skarżącej niekonstytucyjna w zakresie w jakich prowadzi do nierównego traktowania podmiotów prawa. Przyczyny niekonstytucyjności przepisu art. 398⁶ § 2 i 3 KPC Skarżąca upatruje się w sposobie sformułowania regulacji przez ustawodawcę, który:

- (i) pozostawia organom stosującym prawo duży margines oceny dopuszczalności skargi kasacyjnej (w tym oceny spełnionych wymagań skargi kasacyjnej);
- (ii) przewiduje dwuetapowy system badania dopuszczalności skargi kasacyjnej, który nie pozwala uznać, że główny ciężar w zakresie badania dopuszczalności skargi kasacyjnej spoczywa na sądzie drugiej instancji;
- (iii) nie przewiduje zwrotu skargi kasacyjnej przez Sąd Najwyższy do sądu drugiej instancji zawsze wtedy gdy skarga nie spełniała wymagań już na etapie badania przez sąd drugiej instancji.

³¹ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 15 lipca 2010 roku, sygn. akt: K 63/07, opubl. OTK - A 2010, Nr 6, poz. 60.

³² Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 15 lipca 2010 roku, sygn. akt: K 63/07, opubl. OTK - A 2010, Nr 6, poz. 60.

W konsekwencji, taki kształt regulacji daje asumpt do nierównego traktowania skarżących, mimo iż ich sytuacja prawna jest identyczna.

3.2. Ustawodawca przepisem art. 398⁶ § 3 i 2 KPC wprowadził rozwiązanie prawne różnicujące tę samą grupę podmiotów. Wprowadził bowiem rozwiązanie prawne, które w sposób odmienny traktuje podmioty prawa mimo charakteryzującej ich cechy relewantnej.

Nierównego traktowania skarżących należy upatrywać się w odmiennej regulacji w zakresie przewidzianych środków ochrony praw podmiotowych w przypadku niedopuszczalności skargi kasacyjnej.

Kwestionowana regulacja prawna w sposób dowolny i nie usprawiedliwiony relewantnymi kryteriami różnicuje sytuację procesową skarżących.

W zależności bowiem od czynników *stricte* ocennych i niezależnych od skarżącego, ustawodawca wprowadził regulację, która w sposób arbitralny jednej grupie skarżących zapewnia prawo zaskarżenia postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej (grupa uprzywilejowana) zaś drugiej grupie takiego instrumentu prawnego nie zapewnia (grupa dyskryminowana).

3.2.1. Norma art. 398⁶ § 3 i 2 KPC przewiduje **niedopuszczalną** z punktu widzenia zasady jednoznaczności prawa oraz zaufania obywatela do państwa, **swobodę** organu stosującego prawo w zakresie etapu wydania decyzji o prawach skarżących. Swobodę, która z natury rzeczy godzi we wzorzec kontroli konstytucyjnej jakim jest **prawo do równego traktowania**.

3.2.1.1. Zgodnie z art. 398⁶ § 2 KPC, „brak konstrukcyjny” skargi kasacyjnej dostrzeżony przez Sąd drugiej instancji, rodzi obowiązek wydania przez ten sąd postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej.

Ustawodawca zgodnie z art. 394¹ § 1 pkt 1 KPC przewidział, że **postanowienie to podlega zaskarżeniu** poprzez złożenie zażalenia do Sądu Najwyższego.

W ten sposób prawodawca zagwarantował grupie skarżących, których braki skargi zostały dostrzeżone przez sąd drugiej instancji, prawo kwestionowania postanowienia formalnego o tak doniosłym skutku jak odrzucenie skargi kasacyjnej, zamykając drogę sądową. Tym samym skarżący, zgodnie z art. 45 ust. 1 Konstytucji ma **prawo wypowiedzenia** się poprzez sporządzenie zażalenia i uchylecia wadliwego orzeczenia (realizacja prawa do sądu).

3.2.1.2. Zgodnie z art. 398⁶ § 3 KPC jeżeli „brak konstrukcyjny” skargi kasacyjnej zostanie dostrzeżony dopiero przez Sąd Najwyższy, Sąd wydaje

postanowienie o odrzuceniu skargi kasacyjnej, bez wzywania do usunięcia braku.

Postanowienie Sądu Najwyższego **nie podlega zaskarżeniu**, w konsekwencji ta grupa skarżących, co do której nie wydał postanowienia sąd drugiej instancji jest dyskryminowana bowiem nie ma prawa do złożenia zażalenia. Zażalenia, które w takiej samej sytuacji prawnej przysługują innym skarżącym.

Ten rodzaj zaniechania legislacyjnego, polegającego na braku wprowadzenia regulacji, która dawałaby skarżącym równe środki ochrony swych praw, należy ocenić za naruszającą prawo do sądu na skutek nierównego traktowania podmiotów prawa.

3.3. Na mocy powyższego przepisu powstają zatem dwie grupy podmiotów, z których jedna jest uprzywilejowana (prawo zaskarżenia) a druga bezzasadnie dyskryminowana (brak prawa zaskarżenia). Skutki braku równowagi regulacji w tym zakresie prowadzą do sytuacji, w której grupa uprzywilejowana ma zapewnione sprawiedliwe i rzetelne postępowania wskutek odpowiednich środków zmierzających do realizacji prawa do sądu przy jednoczesnym definitywnym zamknięciu drogi sądowej grupie dyskryminowanej.

3.4. Wszelkie odstępstwa od nakazu równego traktowania podmiotów podobnych muszą zawsze znajdować podstawę w odpowiednio przekonujących kryteriach.

Zgodnie z orzecznictwem Trybunału konstytucyjnego³³ kryteria te muszą mieć po pierwsze charakter relewantny a więc pozostawać w bezpośrednim związku z celem i zasadniczą treścią przepisów, w których zawarta jest kontrolowana norma oraz służyć realizacji tego celu i treści czyli wprowadzone różnicowania muszą mieć charakter racjonalnie uzasadniony.

Po drugie, kryteria te muszą mieć charakter proporcjonalny a więc waga interesu któremu ma służyć różnicowanie sytuacji adresatów normy, musi pozostawać w odpowiedniej proporcji do wagi interesów, które zostaną naruszone w wyniku nierównego traktowania podmiotów podobnych.

Po trzecie, kryteria te muszą pozostawać w jakimś związku z innymi wartościami, zasadami czy normami konstytucyjnymi, uzasadniającymi odmienne traktowanie podmiotów podobnych.

3.5. Kwestionowana regulacja art. 398⁶ § 3 i 2 KPC, stanowi odstępstwo od zasady równego traktowania podmiotów podobnych, które nie jest uzasadnione jakimikolwiek kryteriami.

³³ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 16 grudnia 1997 roku, sygn. akt K 8/97, opubl. OTK 1997, nr 5-6, poz. 70.

Zróznicowanie sytuacji prawnej skarżących, których skarga kasacyjna zawiera braki tej samej kategorii, zdaje się być efektem przyjętych rozwiązań systemowych połączonych z zasadą ekonomiki procesowej.

3.5.1. Od postanowień Sądu Najwyższego ustawodawca nie przewiduje bowiem możliwości odwołania się, co wynika z przyjętego systemu dwuinstancyjności. W przypadku skargi kasacyjnej ustawodawca założył, że jako pierwszy badanie dopuszczalności skargi kasacyjnej przeprowadza sąd drugiej instancji. Z przyjętej budowy przepisu wynika, że to na sądzie drugiej instancji, za pośrednictwem którego składana jest skarga kasacyjna, spoczywa główny ciężar związany z badaniem dopuszczalności skargi. Dostrzeżenie „braków konstrukcyjnych” powoduje odrzucenie skargi natomiast skarżącemu przysługuje prawo złożenia zażalenia na postanowienie o odrzuceniu skargi.

3.5.2. Rola Sądu Najwyższego w przypadku braków skargi wydaje się mieć zatem charakter uzupełniający. Sąd Najwyższy dokonuje tylko sprawdzenia braków po poprzedniku. Przyjęty został zatem system zwrotu skargi kasacyjnej sądowi drugiej instancji celem usunięcia dostrzeżonych przez Sąd Najwyższy braków. Niestety, system zwrotu skargi z powodu braków jest niekompletny i niekonsekwentny co jest przedmiotem uwag w pkt III poniżej.

3.5.3. Kwestionowane rozwiązanie prawne, niezwykle niekorzystne dla podmiotu prawa, które faktycznie zamyka drogę do sądu nie może być natomiast skutecznie uzasadniane zasadą szybkości postępowania. Nie jest to bowiem kryterium wystarczająco relewantne w aspekcie praw jakie w ten sposób są ograniczane. Treść i sens tej zasady jest nie do pogodzenia z charakterem dobra prawnego, które w konsekwencji skarżonej regulacji ulega nie tyle uszczupleniu co unicestwieniu jakim jest prawo do sprawiedliwej i rzetelnej procedury.

Nie można zgodzić się z sytuacją w której, zasada sprawnego i szybkiego postępowania przed Sądem Najwyższym ma uzasadniać ograniczenia doniosłych praw podmiotowych. Zasada ta stanowi wartość nieproporcjonalną względem naruszonego prawa do rzetelnego i sprawiedliwego postępowania.

Zakwestionować należy ponadto istnienie związku pomiędzy kryteriami powodującymi nierówne traktowanie podmiotów prawa znajdujących się w takiej samej sytuacji prawnej a wartościami, zasadami czy takimi normami prawnymi, które mogłyby to odmienne traktowanie usprawiedliwiać.

3.6. Zasadność badania zgodności art. 398⁶ § 2 i 3 KPC z wzorcami kontroli konstytucyjnej wynika z faktu odebrania grupie skarżących, w przypadku rozstrzygnięcia o ich prawach, środków służących kwestionowaniu tych rozstrzygnięć.

Doświadczenie pozwala sądzić, że omylność sądownictwa powszechnego nie jest problemem pozornym i że **mechanizmy służące kontroli orzecznictwa**, szczególnie tych rozstrzygających w sposób ostateczny o prawach i obowiązkach obywatela **powinny być zapewnione**. Nie można bowiem zasadą ekonomiki procesowej uzasadniać nierównego traktowania obywateli, których sytuacja prawna jest identyczna lub podobna, czego efektem jest uprzywilejowanie jednej grupy i jednoczesna dyskryminacja pozostałej części skarżących.

3.7. Kwestionowana regulacja, **negatywnymi skutkami zaniechań sądu drugiej instancji** obciąża skarżącego. Gdyby bowiem sąd drugiej instancji, na etapie badania formalnego skargi kasacyjnej dostrzegł brak spełniania wymagań określonych w art. 398⁴ § 1, to skarżącemu przysługiwałoby prawo odwołania się od takiego postanowienia.

Brak prawidłowych działań podjętych przez sąd drugiej instancji, który zobowiązany jest do badania braków formalnych, skutkuje wydaniem decyzji w przedmiocie braków przez Sąd Najwyższy, od którego to orzeczenia skarżący nie ma prawa się odwołać.

W efekcie błąd po stronie sądu drugiej instancji rodzi niezwykle doniosłe i jednocześnie niekorzystne skutki wyłącznie dla Skarżącego, który pozbawiony zostaje w ten sposób jedyne go środka prawnego, służącego ochronie jego prawa do sądu.

3.8. W konsekwencji zasadne wydaje się postulowanie wprowadzenia stosownych zmian legislacyjnych na korzyść grupy dyskryminowanej, zrównując ją w prawach z grupą uprzywilejowaną o prawo do skarżenia postanowienia o odrzuceniu skargi kasacyjnej wydanego przez sąd drugiej instancji. Problem zrównania w prawach grupy dyskryminowanej i uprzywilejowanej straci na aktualności, jeżeli stwierdzona zostanie niekonstytucyjność normy 398⁶ § 2 i 3 KPC w zw. z art. 398⁴ § 1 KPC w zakresie w jakim przewiduje odrzucenie skargi kasacyjnej bez wzywania do ich usunięcia tzn. w zakresie zarzutu z pkt I.

III. Niezgodność art. 398⁶ § 1, 2 i 3 KPC w związku z art. 398⁴ KPC z art. 45 ust. 1 art. w związku z art. 32 ust. 1 Konstytucji.

1. Zakres zaskarżenia

1.1. Przepis art. 398⁴ KPC określa wymagania konstrukcyjne (§ 1 i 2) i formalne (3) jakim powinna odpowiadać skarga kasacyjna.

1.1.2. Art. 398⁴ § 1 KPC wymienia cechy istotne skargi kasacyjnej czyli tzw. wymogi konstrukcyjne. Skarga kasacyjna powinna zatem zawierać po pierwsze

oznaczenie orzeczenia, od którego jest wniesiona, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części, po drugie przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie oraz po trzecie wnioski o uchylenie lub uchylenie i zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany.

Brak spełnienia wymagań określonych jako konstrukcyjne nakłada na sąd drugiej instancji lub Sąd Najwyższy obowiązek odrzucenia skargi kasacyjnej bez wezwania do usunięcia braków tych elementów skargi, stosownie do art. 398⁶ § 2 i 3 KPC.

1.1.3. Art. 398⁴ § 2 KPC jako element konstrukcyjny skargi kasacyjnej wymienia wnioski o przyjęcie do rozpoznania i jego uzasadnienie.

W tym miejscu należy przypomnieć, że art. 398⁴ KPC brzmieniem ustawy o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego z dnia 19 marca 2009 r. (Dz.U. Nr 69, poz. 593) został zmieniony w ten sposób, że z § 1 zawierającego cztery wymogi konstrukcyjne skargi kasacyjnej wyodrębniono wymóg wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienie, do odrębnego § 2.

Nowelizacja art. 398⁴ KPC była wynikiem wyroku Trybunału³⁴, który stwierdził, że art. 398⁶ § 2 i 3 w związku z art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji. Trybunał uznał, że norma która nakazuje odrzucenie skargi kasacyjnej *a limine* z uwagi na brak wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wraz z uzasadnieniem stanowi przejaw nierzetelnego ukształtowania procedury.

W konsekwencji ustawodawca odłączył od wymogów konstrukcyjnych skargi kasacyjnej wymienionych w § 1 wymóg wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania, burząc tym samym klasyczny podział wymagań skargi kasacyjnej na istotne - konstrukcyjne oraz formalne *sensu stricto* czyli takie którym musi odpowiadać każde pismo procesowe.

Stworzono w konsekwencji trzecią - hybrydową - kategorię wymagań skargi kasacyjnej. Wymaganie bowiem mimo charakteru konstrukcyjnego typowego dla skargi kasacyjnej powiązane zostało z sankcją przewidzianą dla zwykłego wymagania formalnego.

Powołana wyżej nowelizacja konsekwentnie objęła swym zakresem art. 398⁶ § 1 KPC przewidując, że brak spełnienia wymogu konstrukcyjnego polegającego na niezawarciu w skardze kasacyjnej wniosku o przyjęcie do rozpoznania wraz z uzasadnieniem rodzi po stronie sądu obowiązek wezwania skarżącego do usunięcia braku w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi kasacyjnej.

³⁴ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 1 lipca 2008 roku, sygn.akt: SK 40/07, opubl. OTK - A 2008, Nr 6, poz. 101.

Brak spełnienia w skardze kasacyjnej wymogu zawarcia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania wraz z uzasadnieniem inicjuje zatem zawsze procedurę naprawczą opisaną w art. 398⁶ § 1 KPC.

W konsekwencji, wydanego wyroku Trybunału Konstytucyjnego, prawodawca zrównał skutki tego konkretnego braku konstrukcyjnego ze skutkami zwykłych braków pisma - brakami formalnymi *sensu stricto*.

1.1.4. Art. 398⁴ § 3 wskazuje wymogi formalne w znaczeniu *sensu stricto* jakim musi odpowiadać każde pismo procesowe, w tym skarga kasacyjna. Nakłada ponadto na skarżącego obowiązek dołączenia dwóch dodatkowych odpisów skargi.

Brak spełnienia opisanych wyżej wymogów powoduje konieczność wezwania skarżącego do usunięcia braku w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi kasacyjnej, stosownie do art. 398⁶ § 1 KPC.

1.2. W konsekwencji regulacja art. 398⁶ KPC wprowadza dwa rodzaje sankcji w przypadku braku spełnienia wymagań skargi kasacyjnej. Sankcją określoną w § 1 ww. normy jest wezwanie skarżącego do usunięcia braku w terminie tygodniowym pod rygorem odrzucenia skargi. Sankcją przewidzianą w § 2 i 3 jest odrzucenie skargi *a limine* tj. bez wzywania do usunięcia braków pisma. Wezwanie do usunięcia braków pisma ma miejsce w przypadku braków formalnych pisma procesowego oraz w przypadku braku konstrukcyjnego niezawarcia wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania.

Pozostałe braki konstrukcyjne są traktowane jako nieusuwalne tj. nie podlegające procedurze naprawczej. Z powyższą dyferencjacją oraz jej skutkami prawnymi w sferze praw podmiotowych, Skarżąca łączy niezgodność z wzorcami kontroli konstytucyjnej.

2. Wzorce kontroli konstytucyjnej

2.1. W przypadku zarzutu niezgodności art. 398⁶ § 2 i 3 w zw. z art. 398⁴ § 1 i 2 KPC z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 32 ust. 1 Konstytucji, aktualne pozostają uwagi poczynione w uzasadnieniu zarzutu z pkt I i II powyżej, w zakresie zdefiniowanych tam wzorców konstytucyjnych.

2.2. Kwintesencją przedmiotowego zarzutu jest naruszenie przez ustawodawcę zasady równości rozumianej jako nakaz kierowany do prawodawcy w procesie tworzenia norm prawnych dotyczących kształtowania w sposób jednakowy (podobny) sytuacji prawnej podmiotów, które uznaje się za podobne według kryteriów przyjętych przez prawodawcę. (tzw. równość w prawie).

Istota zasady równości polega zatem na tym, że wszystkie podmioty prawa charakteryzujące się daną cechą istotną (relewantną) w równym stopniu, mają być traktowane równo. A więc według równej miary, bez różnicowań dyskryminujących, jak i faworyzujących.

2.3. Naruszenie prawa do rzetelnej i sprawiedliwej procedury jest zarzutem wtórnym oraz ściśle związanym z ingerencją w konstytucyjne prawo równości.

Zaskarżona regulacja, która jest wynikiem naruszenia istoty zasady równości przez ustawodawcę, niewątpliwie oddziałuje na sytuację procesową stron w ten sposób, że grupie uprzywilejowanej przyznaje uprawnienia procesowe związane z możliwością merytorycznego rozpatrzenia sprawy. Jednocześnie, grupie dyskryminowanej takiego prawa nie zapewnia, prowadząc faktycznie do zamknięcia drogi sądowej.

3. Niezgodność regulacji z wzorcami kontroli konstytucyjnej

3.1. Związek normy art. 398⁶ § 2 i 3 w zw. z art. 398⁴ § 1 i 2 KPC stanowi przykład naruszenia konstytucyjnie chronionego prawa do odpowiedniego postępowania sądowego, wyznaczonego w granicach sprawiedliwości i rzetelności, na skutek nierównego traktowania podmiotów prawa zaliczanych z uwagi na cechy istotne do tej samej kategorii.

3.2. Skarżąca stoi na stanowisku, że podział braków skargi kasacyjnej na tzw. „braki konstrukcyjne” i tzw. „braki formalne” w zakresie skutków jakie powoduje jest *a priori* niekonstytucyjny co było przedmiotem uwag w pkt I powyżej.

3.3. Tym bardziej za niekonstytucyjny w aspekcie art. 32 ust. 1 Konstytucji ocenić należy podział powstały na skutek nowelizacji KPC z 19 marca 2009 roku³⁵, w świetle której w przypadku skargi kasacyjnej powstały *de facto* trzy grupy braków (uwagi do zarzutu I pkt 1.3).

3.3.1. Do czasu przedmiotowej nowelizacji, ustawodawca wyodrębniał dwie grupy braków, z których tzw. „braki konstrukcyjne” wymienione były w art. 398⁴ § 1 KPC i obejmowały wszystkie cztery elementy konstrukcyjne skargi kasacyjnej:

- (i) oznaczenie orzeczenia, od którego wniesiona jest skarga kasacyjna, ze wskazaniem, czy jest ono zaskarżone w całości czy w części;
- (ii) przytoczenie podstaw kasacyjnych i ich uzasadnienie;
- (iii) wniosek o przyjęcie skargi kasacyjnej do rozpoznania i jego uzasadnienie;
- (iv) wniosek o uchylenie lub zmianę orzeczenia z oznaczeniem zakresu żądanego uchylenia i zmiany.

³⁵ Ustawa o zmianie ustawy - Kodeks postępowania cywilnego z 19 marca 2009 roku (Dz.U. Nr 69, poz. 593)

3.3.2. Brak spełnienia przez skarżącego któregokolwiek z ww. elementów prowadził do odrzucenia *a limine* skargi kasacyjnej, stosownie do art. 398⁶ § 2 i 3 KPC.

3.4. Wspomniana nowelizacja z 19 marca 2009 roku doprowadziła do sytuacji, w której sklasyfikowane, z uwagi na tożsamość przedmiotową, w ramach jednej grupy tzw. „braki konstrukcyjne” wywołują odmienne skutki.

Powyzsza dyferencjacja powstała na skutek zmian ustawodawczych spowodowanych koniecznością doprowadzenia do stanu konstytucyjności art. 398⁶ § 2 i 3 w zw. z art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC w brzmieniu nadanym ustawą z 17 listopada 1964 r. - Kodeks postępowania cywilnego (Dz.U. Nr 43, poz. 296, ze zm). Trybunał Konstytucyjny w wyroku z 1 lipca 2008 roku orzekł, że art. 398⁶ § 2 i 3 w zw. z art. 398⁴ § 1 pkt 3 w zakresie w jakim przewiduje odrzucenie - bez wezwania do usunięcia braków - skargi kasacyjnej niespełniającej wymagań określonych w art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC, jest niezgodny z art. 45 ust. 1 w zw. z art. 31 ust. 3 i art. 2 Konstytucji.

3.5. W efekcie nowelizacji KPC z 19 marca 2009 roku wymóg konstrukcyjny skargi kasacyjnej określony jako wniosek o przyjęcie skargi do rozpoznania został wyodrębniony do § 2 a skutki jego niedopełnienia zrównano ze skutkami niedopełnienia braków formalnych. Pozostałe w § 1 art. 398⁴ KPC trzy elementy konstrukcyjne pozostały nie zmienione w aspekcie skutków jakie rodzi ich brak w skardze kasacyjnej.

Na gruncie powyższej zmiany legislacyjnej powstał stan prawny, w którym podmioty prawa - skarżący, będący w takiej samej sytuacji prawnej (braki tej samej kategorii skargi kasacyjnej) są traktowani nierówno.

Dla jednych ustawodawca przewidział możliwość sanowania braku poprzez jego usunięcie zaś pozostałą grupę pozostawił w nieuprzywilejowanej sytuacji jaka wynikała z dotychczasowego uregulowania.

Tym samym nowelizacja art. 398⁶ § 1 oraz art. 398⁴ § 1 pkt 3 KPC doprowadziła do **bezzasadnego zróżnicowania** skutków prawnych regulacji względem podmiotów, które są w takiej samej sytuacji prawnej.

3.5.1. Wprowadzone zmiany legislacyjne zamiast przyjęcia kompleksowego rozwiązania, zrównującego skutki wszystkich braków skargi do braków usuwalnych, co byłoby zgodne z zasadami racjonalności i postulatami Trybunału Konstytucyjnego, wybiórczo odniosło się do zagadnienia zmieniając skutki tylko jednego z czterech wymogów konstrukcyjnych skargi.

3.5.2. W efekcie, niekonsekwentna i niespójna nowelizacja doprowadziła do niczym nieuzasadnionego uprzywilejowania jednej grupy skarżących kosztem

grupy dyskryminowanej. Wydaje się zatem, że usunięcie niekonstytucyjności jednej regulacji doprowadziło do stworzenia stanu niekonstytucyjności kolejnych norm prawnych.

3.6. Z drugiej strony, na zaskarżoną regulację należy spojrzeć przez pryzmat okoliczności, które mogłyby naruszenie zasad równości usprawiedliwić. Analiza kwestionowanej regulacji pod kątem jej celu i treści, wagi chronionego w ten sposób interesu nie tyle nie uzasadnia naruszenia co utwierdza w przekonaniu, że wymaga stwierdzenia jej niekonstytucyjności.

3.7. Jak słusznie zwraca uwagę Trybunał Konstytucyjny³⁶ konstytucyjna zasada równości, z uwagi na swój gwarancyjny charakter nie wymaga pozbawienia określonych podmiotów uprawnień przyznanych zgodnie z Konstytucją, ale wymaga ustanowienia regulacji przyznających te uprawnienia innym podmiotom podobnym, o co należy na kanwie niniejszej sprawy postulować.

Mając na uwadze powyższe okoliczności, wnoszę o wydanie orzeczenia zgodnego z *petitum* niniejszej skargi konstytucyjnej.

Ewa Hanusz - Gintowt
adwokat

Załączniki:

1. 5 odpisów niniejszej skargi konstytucyjnej wraz z załącznikami;
2. odpis postanowienia Sądu Najwyższego z sierpnia 2016 roku;
3. odpisy postanowień sądów pierwszej i drugiej instancji
 - a) postanowienie z stycznia 2012 roku
 - b) postanowienie z września 2012 roku
 - c) postanowienie z marca 2014 roku
 - d) postanowienie z kwietnia 2015 roku
4. pełnomocnictwo wraz z dowodem uiszczonej opłaty skarbowej.

³⁶ Wyrok Trybunału Konstytucyjnego z 14 grudnia 2009 roku, sygn.akt: K 55/07, opubl. OTK - A 2009, Nr 11, poz. 167.